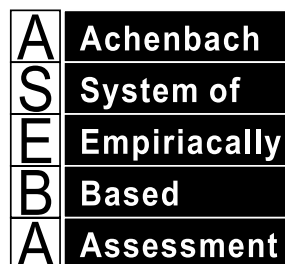

Prikaz testa

T. M. Achenbach, L. A. Rescorla

Achenbachov sustav empirijski utemeljene procjene (ASEBA) za školsku dob

Naklada Slap: Jastrebarsko, 2023.

Achenbachov sustav empirijski utemeljene procjene (ASEBA) povezani je sustav obrazaca koji omogućuje laku i brzu procjenu kompetencija, prilagođenog funkcioniranja i različitih problema kod djece, mladih i odraslih osoba. Mogu ga primjenjivati psiholozi, logopedi, socijalni pedagozi, socijalni radnici, dječji psihijatri, pedijatri, neuropedijatri, edukacijski rehabilitatori te liječnici specijalisti školske i adolescentne medicine. ASEBA omogućuje sveobuhvatnu procjenu djece i mladih utemeljenu na procjenama različitih davatelja podataka. Kako svaki davatelj podataka koji procjenjuje dijete može dati jedinstvene podatke, osobito je korisno usporediti procjene dobivene iz različitih izvora kako bi se dobila jasnija slika o funkcioniranju djeteta. ASEBA obrasce namijenjene za procjenu djece i mladih u dobi od 6 do 18 godina ispunjavaju roditelji, skrbnici, učitelji i nastavnici, ali i same mlade osobe.

ASEBA obrasci mogu se primjenjivati u različitim kontekstima. Tako se ASEBA obrasci za školsku dob često primjenjuju:

- u školama u svrhu procjene problema učenika
- u ustanovama za zaštitu mentalnog zdravlja u sklopu kliničke procjene

- u centrima za socijalnu skrb u svrhu procjene korisnika
- u svrhu praćenja napretka klijenata tijekom savjetovanja
- u svrhu ispitivanja djelotvornosti tretmana
- u znanstvenim istraživanjima.

Davateljima podataka obično je potrebno 15 do 20 minuta da ispune ASEBA obrasce. Iznimno, ako je takva svrha ispitivanja, stručnjak može tražiti ispunjavanje samo nekih dijelova obrasca (primjerice, samo dio kojim se procjenjuju kompetencije ili samo dio kojim se procjenjuju specifični problemi).

ASEBA za školsku dob uključuje tri procjene, koje se razlikuju prema tome tko je davatelj podataka za određeno dijete:

- Lista djetetovih ponašanja za dob 6-18 godina (CBCL 6-18)
- Obrazac za učitelja/nastavnika (TRF)
- Samoprocjena za mlade u dobi 11-18 godina (YSR).

Navedeni obrasci sadrže 113 (YSR 112) čestica kojima se procjenjuju specifični problemi djece i mladih. Davatelji podataka procjenjuju odnosi li se pojedina čestica na dijete ili

mladu osobu koju procjenjuju na ljestvici od tri stupnja: [0 = nije točno (koliko Vi znate), 1 = djelomično ili katkad točno, 2 = u potpunosti točno ili često točno]. Među česticama problema posebno su izdvojene tzv. kritične čestice, primjerice, postojanje suicidalnih misli.

Odgovori davatelja podataka na česticama problema kombiniraju se u osam ljestvica empirijski utemeljenih sindroma (Anksioznost/depresivnost, Povučенost/depresivnost, Somatske pritužbe, Socijalni problemi, Problemi s pažnjom, Kršenje pravila i Agresivno ponašanje), tri šire ljestvice (Internalizacija, Eksternalizacija i Ukupni problemi) i šest ljestvica usmjerenih na DSM (Depresivni problemi, Anksiozni problemi, Somatski problemi, Problemi s deficitom pažnje/hiperaktivnosti, Problemi s prkošenjem i suprotstavljanjem i Problemi ophođenja). Ljestvice empirijski utemeljenih sindroma konstruirane su na temelju rezultata niza faktorskih analiza, dok su ljestvice usmjerene na DSM konstruirane na temelju čestica za koje suiskusni psihijatri i klinički psiholozi procijenili da su u visokom suglasju s DSM dijagnostičkim kategorijama. Pri interpretaciji rezultata važno je zapamtiti da povišeni rezultati na ASEBA ljestvicama mogu upućivati na potrebu za daljnjom procjenom određenih područja funkcioniranja, ali se ne smiju izjednačavati s nekom određenom dijagnozom ili poremećajem. Osim navedenih ljestvica, CBCL i YSR obrasci uključuju i četiri ljestvice kompetencija [Aktivnosti, Društvenost, Škola (u YSR-u Školski uspjeh) i Ukupne kompetencije], a TRF obrazac šest ljestvica prilagođenog funkcioniranja (Školski uspjeh, Trud, Primjereno ponašanje, Učenje, Sreća i Zbroj područja prilagođenosti). U obrasce su 2007. godine uključene dodatne ljestvice: Usporeni kognitivni tempo, Opsesivno-kompulzivni problemi i Problemi sa stresom u CBCL i TRF obrasce, a u YSR obrazac

Kvalitete, Opsesivno-kompulzivni problemi i Problemi sa stresom.

Hrvatska standardizacija ASEBA obrazaca za školsku dob provedena je na 1467 procjena djece u dobi od 6 do 18 godina. Prikupljeno je 547 procjena roditelja/skrbnika, 631 procjena učitelja/nastavnika i 289 samoprocjena mladih. Napravljene su zasebne norme za djevojčice i dječake za sva tri ASEBA obrasca procjene, a za CBCL i TRF obrasce napravljene su i zasebne norme za mladu (6-11 godina) i stariju (12-18 godina) djecu. Unutar ASEBA sustava postoje i tri grupe multikulturnih normi, podijeljene na temelju rezultata na ljestvici Ukupni problemi (Grupa 1 – niska razina problema; Grupa 2 – umjerena razina problema; Grupa 3 – visoka razina problema). Stručnjacima se u Republici Hrvatskoj, zbog određenih odstupanja između klasifikacija rezultata utemeljenih na hrvatskim i multikulturnim normama, preporučuje da rezultate ASEBA procjena uspoređuju s hrvatskim normama.

ASEBA obrasce moguće je primjenjivati u papir-olovka obliku ili elektroničkim putem. Ako je obrazac ispunjen u papir-olovka obliku, bodovanje obrazaca provodi se elektroničkim putem, na način da stručnjak unese odgovore davatelja podataka u nakladaslap ASEBA platformu, nakon čega mu je odmah dostupan izvještaj s rezultatima procjene. Ako se obrazac primjenjuje elektronički, stručnjak može pokrenuti obrazac na svojem računalu i dati ga na ispunjavanje davatelju podataka ili može poslati davatelju podataka poveznicu na obrazac putem elektroničke pošte. Odmah nakon ispunjavanja obrasca dostupan je izvještaj koji sadrži odgovore davatelja podataka na pojedinim česticama, rezultate na ljestvicama, usporedbu rezultata s normama, opis rezultata i popis napomena davatelja podataka. Također je moguće brzo i jednostavno usporediti rezultate više davatelja podataka te izraditi izvještaj koji sadrži odgovore više davatelja podataka

na pojedinim česticama, rezultate na ljestvicama i grafičke prikaze usporedbe rezultata.

ASEBA sustav procjene preveden je na više od 120 jezika te je jedan od najkorištenijih sustava procjene u svijetu. Iz rezultata ASEBA obrazaca stručnjak može dobiti uvid u probleme djeteta, njegove kompetencije, prilagođeno funkcioniranje i kvalitete, što omogućuje sveobuhvatnu procjenu problema djeteta, ali i njegovih jakih snaga na temelju kojih je moguće planirati intervencije. Elektronička primjena i bodovanje omogućuju stručnjaku slanje poveznica na obrazac putem elektroničke pošte, čime je znatno olakšano prikupljanje podataka jer davatelj podataka može ispuniti obrazac kod kuće kada procijeni da ima dovoljno vremena. Također, elektroničko bodovanje omogućava trenutno dobivanje profila s rezultatima procjene, što čini postupak bodovanja brzim, točnim i pouzdanim, jer nije nuž-

no da stručnjaci ručno izračunavaju rezultate na ljestvicama i crtaju profile. Platforma sadrži i opciju usporedbe rezultata više davatelja podataka koja omogućuje jednostavnu organizaciju svih obrazaca ispunjenih za jedno dijete na jednom mjestu, ali i brzo dobivanje izvještaja u kojem su prikazani odgovori različitih davatelja podataka na česticama, grafički prikazi rezultata na ljestvicama te mjere slaganja između procjena više davatelja podataka. Sve navedeno, ali i postojanje hrvatskih normi, koje su napravljene na više od 1400 procjena djece školske dobi, čini ASEBA sustav procjene vrijednim instrumentom za sveobuhvatnu procjenu ponašanja i funkcioniranja djece, koji mogu primjenjivati različiti stručnjaci u brojnim različitim kontekstima.

Bruno Škovrlj

Korespondencija: Bruno Škovrlj
bskovrlj@gmail.com

Online: 03.06.2024.